

*Hoe de
rashond
aan de wolf
als voorouder
komt*

foto: collectie National Geographic

*Tekst en foto's:
Rietje Lentjes*

De relatie hond-mens is een relatie die niet te vergelijken is met enig andere diersoort. De hond is de mens op elk moment trouw en toegewijd. De hond heeft zich daarbij volledig aan het maatschappelijke leven van de mens aangepast en is door de mens gevormd in zijn functioneren. Dat dit mogelijk is, wordt bewezen door de theorie van Charles Darwin (1809-1882). Hij beschrijft in zijn nog steeds actuele standaardwerk, 'The Origin of Species' (1859), hoe soorten zich kunnen ontwikkelen en doet dat aan de hand van voorbeelden van reuzenschildpadden en Darwin-vinken op de Galapagoseilanden.

Darwin

Reeds honderden jaren houden mensen zich bezig met de afstamming van de hond. Bekend is de verdeling in geslachten en soorten door Carolus Linnaeus (1707-1778). Hij beschouwt de hond als een zelfstandige soort in de dierenpopulatie. Dat doet hij ook met de wolf, de jakhals en de vos en hij vraagt zich daarbij niet af of er een relatie is naar een gemeenschappelijke voorouder. Dat deze gedachtegang destijds gebezigd werd, is overigens niet vreemd. De christelijke leer predikt dat God de mens en zijn omgeving heeft geschapen en iedereen die daarover twijfel uitte, werd verketterd. Het onderzoek naar de afstamming van de hond komt dus pas in de loop van de 19e eeuw op gang. Wolf en jakhals worden in de discussie genoemd als voorouders van de hond. Na zijn standaardwerk heeft ook Darwin zich in 1868 nog bezig gehouden met de afstamming van de hond. Hij is van mening dat tot de voorouders van de hond verschillende soorten wolven en andere Caniden behoren. Darwin maakt daarbij een onderscheid naar geografische indeling. De Europese honden zouden afkomstig zijn van de Europese wolf en aanverwante soorten, de Aziatische honden van de Aziatische wolf en de Noord-Amerikaanse honden van de Noord-Amerikaanse wolf. Dit past in zijn denkbeeld over de aanpassing van de soort aan zijn natuurlijke omgeving.

Turfhonden

De eerste omslag in de gedachtevorming over de ontwikkeling van de rashond is de ontdekking van de zogenaamde Turfhonden door Rüttimeyer in 1862. In Zwitserland, maar ook in Duitsland langs de Rijn noordwaarts, worden bij paalnederzettingen van de oermens skeletten van hoofden van honden gevonden uit het tijdperk 6000 tot 3000 voor Christus. De schedels zijn vergelijkbaar met de schedel van de grijze wolf. Als we de schedel van de grijze wolf vergelijken met de schedel van een aantal verschillende rashonden, dan is hier niet aan af te leiden dat sprake is van een bepaald ras, maar kan deze schedel de beginvorm zijn van een ontwikkeling naar verschillende rassen.

Toch blijft de twijfel van wolf of jakhals nog vele jaren tot discussies voeren. Pas in de jaren twintig van de vorige eeuw slaat de mening door naar de gedachte dat de wolf de voorouder is van de hond.

De schedel van een turfhond uit de neolithische paalnederzetting Lattrigen bij de Bielersee, 3000 tot 2000 v. Chr. (foto: M. Nussbaumer)

Gedragsdeskundigen

In de tweede helft van de 20e eeuw begeven zich ook de gedragsdeskundigen op het gebied van de afstamming van de hond. Zij trachten door het gedrag van de hond een relatie te leggen naar de voorouder. Konrad Lorenz (de bekende Duitse gedragsdeskundige) geeft in een eerste publicatie uit 1958 aan dat de hond een afstammeling kan zijn van zowel wolf als jakhals. Later zal hij dit echter herroepen.

In 1965 verschijnt de baanbrekende studie van J.P Scott en J.L. Fuller (twee Amerikaanse gedragsdeskundigen) over de genetica en het sociaal gedrag van de hond. Zij zien een overeenstemming in het gedrag en in de mimiek van de hond en de wolf, met name binnen een roedel, en staan op het standpunt dat de wolf de voorouder is van de hond. Anderen, onder wie de Amerikaanse gedragsdeskundige M.W. Fox, zijn echter van mening dat onder invloed van de domesticatie van de hond, bepaalde gedragingen verdwijnen en zich ander gedrag ontwikkelt. Ondanks alle pogingen om duidelijkheid te krijgen, is er dus nog steeds geen sprake over een eenduidig standpunt. We leven inmiddels in 1975!

Een schedel van een wolf

Proefkruisingen

In 1978 komt er een eerste doorbraak met het onderzoek van mevrouw D. Feddersen-Petersen. Zij is werkzaam bij het Instituut voor Huisdierkunde aan de Christiaan-Albrecht-Universiteit in Kiel en brengt aan het licht dat alleen een grijze wolf als oervader van de hond in aanmerking komt en dat de jakhals niet als voorouder van de hond kan worden beschouwd. Haar onderzoek (1978) is gebaseerd op het gedrag van de nakomelingen van kruisingen tussen poedel en wolf en poedel en jakhals. Uit het gedrag van de nakomelingen van beide kruisingen blijkt dat er overeenstemming is in het gedrag van de hond met het gedrag van de kruising tussen poedel en wolf en niet met het gedrag van de kruisingsproducten tussen poedel en jakhals. Deze mening wordt gesteund door het standpunt van Herre en Röhrs (huisdieronderzoekers uit Kiel) uit 1973, die van mening zijn dat een huisdier slechts op één wilde dierenstam zou zijn terug te voeren vanwege het natuurlijke voortplantingsgedrag binnen één soort. Met andere woorden, een dier zal niet buiten zijn eigen soort paren.

Het resultaat van het onderzoek wordt bevestigd door een vergelijking van het hersengewicht van hond, wolf en jakhals. Normaliter is het zo dat het hersengewicht van een gedomesticeerd dier kleiner is dan het hersengewicht van de wilde voorouders (Herre 1973). Doordat het hersengewicht van de jakhals kleiner is dan dat van de hond, sluit hij zichzelf uit als stamouder van de huishond. Voor de grijze wolf gaat deze theorie wel op. De hersenen van een grijze wolf wegen circa 30 procent meer dan die van de hond. Hierdoor kan de hond als een ondersoort van de grijze wolf worden beschouwd.

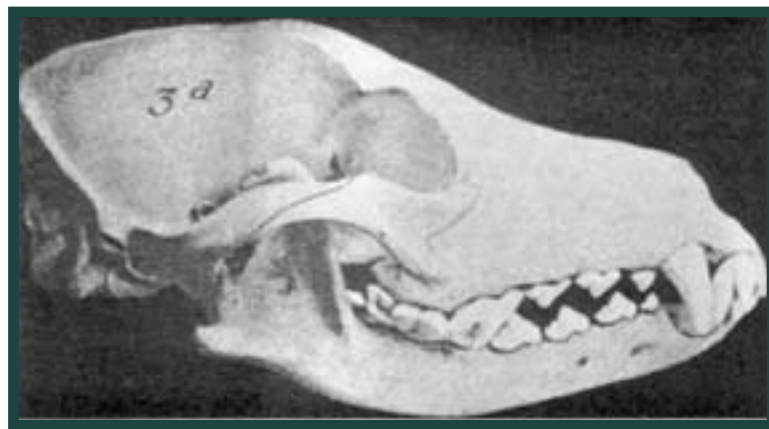

Een overzicht van de vindplaatsen van honden tussen 5000 en 2000 v. Chr. (uit: Althaus en Nussbaumer, 1983)

DNA-techniek

De vraag wanneer de hond zich heeft afgescheiden van de wolf wordt beantwoord door een studie van Charles Vilà en Robert Wayne, gepubliceerd in 1997. Het onderzoek van een team van de universiteit van Californië in Los Angeles, onder leiding van genoemde personen, is gebaseerd op het moleculair biologische onderzoek van DNA-weefsel van de mitochondrieën (de energieonderdelen in een lichaamscel). Voor dit onderzoek is gebruikt gemaakt van 127 wolven uit 27 verschillende wolvenpopulaties uit Europa, Azië en Noord-Amerika. Daarnaast heeft men 5 Coyotes, 12 Jakhalsen en 140 honden van 67 verschillende rassen onderzocht.

Het kenmerk van mitochondrieën is dat de genen zich bevinden buiten de celkern. De genen zijn daarom alleen afkomstig van het moederdier. Deze genen ondergaan een voorspelbare verandering gedurende de jaren. Vanuit deze theorie kan vervolgens worden vastgesteld wanneer een soort is aangepast. In ons geval zou theoretisch dus bepaald kunnen worden wanneer de hond zich van de wolf heeft afgescheiden. Met dit uitgangspunt hebben deze onderzoekers vast kunnen stellen dat de hond al zo'n 135.000 jaar geleden is 'ontstaan' en dit onderzoek toont wederom aan dat de hond is voortgekomen uit de grijze wolf en niet uit de jakhals.

Een schedel van een Duitse Herder

Rasgroepindeling

Daarnaast concluderen Vilà en Wayne in hun onderzoek dat de verschillende hondenrassen in vier rasgroepen kunnen worden ingedeeld, die totaal niet overeenkomen met de huidige rasgroepindeling. Zij komen tot deze conclusie door middel van computerberekeningen, waarbij de eerste rasgroep bestaat uit Australische Dingo, Leonbergse Hond, Sint Bernhard, Ierse Setter, Rottweiler, Poedel en andere moderne rassen. De tweede groep omvat de Noorse Elandhond, die in een nauwe relatie staat met de wolven uit Italië, Frankrijk en Roemenië. In de derde groep horen de Duitse Herdershond, de Siberische Husky en de Mexicaanse Naakthond en in de laatste groep de Flatcoated Retriever, Golden Retriever, Bassethound en Dashond Ruwhaar.

Op grond van deze gegevens gaan Vilà en Wayne ervan uit dat er vier plaatsen zijn geweest waar domesticatie heeft plaatsgevonden.

Een frappant onderzoek dat lijnrecht staat tegenover onze hedendaagse groepsindeling, die gebaseerd is op, volgens onze meningen, morfologische eigenschappen, dat wil zeggen eigenschappen gebaseerd op de vorm en bouw van de verschillende rassen.

Vondsten

Dit betekent dat het onderzoek van Vilà en Wayne wederom vraagtekens oproept. Met name het tijdsbestek van 135.000 jaar lijkt te lang. De oudste resten van honden dateren van omstreeks 12.000 jaar geleden. Ze zijn gevonden in de Jaguar Cave in Idaho, Amerika en de Palegawra-grot in het noordoosten van Irak. In Europa is de oudste vondst gedaan in Senckenberg-Moor in Zwitserland. Deze restanten zijn waarschijnlijk van het tijdperk van 8000 tot 7500 voor Christus. Een teken dat mens en hond destijds al in een nauwe relatie met elkaar leven.

Natuurlijke vijanden

Hoewel de wolf en de mens natuurlijke vijanden zijn, hebben zij dezelfde voedselbehoeften. Dit lijkt tegenstrijdig, maar het één is inherent aan het ander. Als twee diersoorten hetzelfde voedsel behoeven, zullen zij, door hun natuurlijke drang tot overleven, elkaar bestrijden. Tegelijkertijd zullen ze zich echter in elkaars nabijheid ophouden, omdat ze van elkaar kunnen profiteren en omdat in elkaars nabijheid het benodigde voedsel beschikbaar is.

Zo is ook de combinatie mens en wolf gegroeid. De wolf heeft zich in vroeger tijden opgehouden in de omgeving van de nederzettingen van de mens, omdat hij daar een bron van voedselvergaring heeft. Dit proces heeft tot gevolg gehad dat mens en wolf in dezelfde omgeving hebben geleefd en van elkaar hebben geprofiteerd. De aanwezigheid van de wolf zal immers tot direct gevolg hebben dat andere wilde dieren op afstand van de mens blijven.

Volgens de wolvendeskundige E. Zimen, heeft op enig moment een wolvin haar pups geworpen binnen de nederzetting van de mens en zijn deze pups mede door mensen verzorgd en hebben aandacht gekregen. De eerste stappen op weg naar domesticatie. Zimen concludeert daar tevens bij dat het vrouwen zijn geweest die de wolf getemd hebben en daarmee uiteindelijk verantwoordelijk zijn voor de hedendaagse huishonden.

Literatuur:

Vom Wolf zum Rassehund van Dr. Hans Räber

